

Ha minden igaz...

Türelmet kérek az olvasótól. Nagyon egyszerű kérdésről lesz szó, a jobb megértés kedvéért matematikai jelmezbe öltöztetve. Nagyon jól illusztrálhatnánk a mondanivalónkat jogi természetű példával, de annak átlátása sokkal nehezebb lenne.

A legnehezebb feladat, amit kérünk mindössze az, hogy határozzuk meg két kis egész szám négyzetét, vagyis, hogy szorozzuk meg ezeket önmagukkal.

Induljunk ki egy nyilvánvalóan nem igaz, azaz hamis állításból, és vonjunk le ebből következtetéseket!

Ez az állítás:

$$1 = 3, \quad (1)$$

amely biztosan nem igaz.

Vonjunk ki az egyenlőség mindkét oldalából 2-t,

$$-1 = 1. \quad (2)$$

Ez kétségkívül az első (hamis) állítás egyenes következménye.

Ezután emeljük négyzetre az egyenlőség mindkét oldalán szereplő számokat,

$$(-1)^2 = 1^2 \quad (3)$$

Mivel $(-1) \cdot (-1) = +1$, és persze $1 \cdot 1 = 1$, ezért

$$1 = 1. \quad (4)$$

Ez nyilvánvalóan igaz.

Téves állításból igaz állításhoz jutottunk. Rendben van ez? Hol a hiba?

Nincs hiba. A következtetési láncban minden állítás következik a megelőzőből:

$$(1) \Rightarrow (2) \Rightarrow (3) \Rightarrow (4).$$

A logikai elemeiből ismert tényről van szó: ha a premissza (előfeltevés) hamis, akkor a bármi is a konklúzió, a következtetés helyes.

Ismeretes az implikáció értéktáblázata: ha p és q két kijelentés, akkor ezekből származó

$$p \Rightarrow q$$

állítás egyetlen esetben hamis, abban az esetben, ha p igaz, q hamis, minden más esetben igaz:

p	q	$p \Rightarrow q$
igaz	igaz	igaz
igaz	hamis	hamis
hamis	igaz	igaz
hamis	hamis	igaz

(Ezt a táblázatot nagyon jól kell ismernie az ügyésznek, a bírónak és az ügyvédnek.)

Ha valaki így kezdi mondanivalóját, hogy „*Ha minden igaz...*”, bármivel is folytatja, logikailag igaz állítást mond (bár könnyen lehet, hogy nem szabad neki hinni). Mert ha minden igaz, akkor az is igaz, hogy én vagyok II. Ramszesz. Ha minden igaz, akkor minden igaz. De nem minden kijelentés igaz, ezért az előtag az ilyen mondatokban biztosan hamis.

Az egész arról jutott eszembe, hogy 2005. április 18-án egy tudósítást hallgattam a rádión, ahol egyenes adásban hallottam Arató Gergely államtitkár urat. Egy példátlan logikai természetű számárságot mondott. Azt mondta egy képviselőnek adott válaszában, hogy „*megalapozatlan tényállításból nem lehet helyes következtetéseket levonni.*” De bizony, le lehet vonni. Ifjú kora ellenére is megbocsáthatatlan ez a hiba, annál is inkább, mert államtitkár úr egyetemet végzett, és ráadásul természettudományi karon, ahol a logikát biztosan tanítják. Úgy tűnik, az államtitkár úrnak nem erőssége a logika.

A mondanivalóm másik vonatkozása a következő.

Téves alapelvből kiindulva akárhová eljuthatunk, hamis állításokhoz ugyanúgy, mint igaz kijelentésekhez. Csak ezeket a premissza nem alapozza meg. Ezért nagyon fontos óvatosan és nagyon bölcsen megválogatni azokat az alapelveket, amelyekre alapozzuk következtetéseinket, amelyekre feltesszük életünket. Ha téves eszmékből indulunk ki, az csak későn, nagyon későn derül ki. Közben bolyongunk a hamis alapelvekre épített féligazságok, tévedések, hazugságok és néha igazságok között.

Ezért az egyik legfontosabb erény a bölcsesség: látni a lényegét, amely láthatatlan.

2005. június 27.

Dr. Baranyi Károly